

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o krajowej średniej szkole rolniczej i folwarku w Czernichowie.

Wysoki Sejmie!

Załatwiając sprawozdanie komisji gospodarstwa krajowego o szkole rolniczej czernichowskiej, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 3. lutego b. r. następujące uchwały:

- 1) Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego za r. 1896 o krajowej średniej szkole rolniczej i folwarku w Czernichowie.
- 2) Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu kredyt do wysokości 8.100 złr. na pokrycie wydatków, powstałych z budowy przejścia łączącego gmach stary z nowymi, z przebudowania „Leśniczówki“ i z adaptacji mieszkania dla dyrektora.
- 3) Sejm otwiera Wydziałowi krajowemu kredyt w kwocie 2.450 złr. na pokrycie dachów w dwóch domach mieszkalnych i na rekonstrukcję miejsc ustępowych w gmachu szkolnym.

Z wykonania tych uchwał, tudzież z czynności swoich dotyczących szkoły i folwarku w ciągu czasu, jaki upłynął od ostatniej sesji sejmowej, zdaje Wydział krajowy szczegółowo sprawę w niniejszem sprawozdaniu.

S z k o ł a.

Z początkiem ubiegłego roku szkolnego 1896/7 wpisało się na wszystkie trzy kursa nauki 72 uczniów, z których 4 z powodu słabości nie mogło w tym roku przybyć do szkoły, tak, że szkoła z rozpoczęciem roku miała 68 wychowanków. t. j. o 13 więcej, aniżeli przy końcu roku 1895/6.

W liczbie zapisanych było 42 synów właścicieli dóbr ziemskich, 2 synów właścicieli mniejszej posiadłości, 11 synów dzierżawców, 10 synów oficjalistów prywatnych, a 7 synów urzędników.

Cyfry te mówią wyraźnie, wskazują one, że na ogólną liczbę kandydatów, szukających zawodowego wykształcenia w tej szkole, było 91·3% takich, których ojcowie w rolniczym zawodzie pracując, pragnęliby synów widzieć swemi następcami.

Z 68 uczniów, którzy rozpoczęli rok szkolny, ubyło w ciągu roku 2, a 2 relegowano tak, że przy końcu roku było ich 64, a mianowicie 29 na I, 16 na II, a 19 na III roku. W terminie przepisany przystąpili wszyscy z wyjątkiem 3 uczniów I roku do egzaminów rocznych, a ogólny ich wynik streszcza się w tem, że 80·3% uzyskało stopień przejściowy, 13·1% pozwolenie poprawienia egzaminu z jednego przedmiotu po wakacjach, a tylko 6·6% pozostało bez promocji.

Wynik ten równający się wynikowi ostatnich lat, a nawet go pod względem ilości promowowanych przewyższający, świadczy o tem, że i metoda nauczania jest odpowiednią i młodzież, szukająca tam zawodowego wykształcenia, wdrażaną do pilności i sumiennego pojmowania i spełniania obowiązków. Ten ostatni szczegół jest nader ważny i dlatego powinno się nań zawsze szczególniejszą zwracać uwagę, gdyż młodzież, która do Czernichowa uczęszcza, kończy tam zarazem całkowicie swe wykształcenie i wstępuje wprost w życie praktyczne zasobna jedynie w te zasady, które w nią tam wpojono.

Ze spraw natury administracyjnej, które Wydział krajowy w ubiegłym roku w szkole tej przeprowadził, najważniejszym jest oddanie stołowania uczniów i pralni w przedsiębiorstwo. Zarządzeniem tem, odpowiadającym zresztą kilkakrotnie objawionemu w tej mierze życzeniu komisji gospodarstwa krajowego i komisji budżetowej, odjęto przedewszystkiem dyrektorowi jedno z najuciążliwszych zajęć, które przy tej ilości stołujących się osób odrywało go od właściwych zadań, jakie ma spełniać kierownik zakładu naukowego i wychowawczego. Możliwym to zaś stało się dopiero teraz, kiedy się znalazł przedsiębiorca, który się podjął prowadzenia tego proceduru wyłącznie przy pomocy siostr służebniczek, zajętych tak w kuchni jak i w pralni. Budżetowo przedstawia się rzecz ta wprawdzie tak samo, jak za czasów, kiedy stołowanie i pralnia były we własnej administracji, nie rozchodziło się bowiem Wydziałowi krajowemu w pierwszym rzędzie o korzyść materalną, któraby się ostatecznie musiała odbić na stołowanych, ale jak wspomniano wyżej o zwolnienie dyrektora od obowiązków, nie mających nic wspólnego z jego głównym zadaniem, o uproszczenie całej z natury rzeczy dość skomplikowanej a mimo to trudnej do skontrolowania manipulacji, o usunięcie z internatu służby żeńskiej, a wreszcie o uniemożliwienie w dziale utrzymania uczniów przekroczeń budżetowych, które przy własnej administracji były często nie uniknione.

Przechodząc do spraw, odnoszących się do wewnętrznego ustroju i organizacji szkoły, zaznacza Wydział krajowy, że zapowiedziane w zesłorocznem sprawozdaniu wydanie przepisów mających unormować tok ćwiczeń praktycznych, tudzież ich rozdział i rozmiary na pojedynczych latach nauki zostało już dokonane i przepisy te obowiązują od zimowego półroczu ubiegłego roku. Również zatwierdzony został wypracowany wskutek wezwania Wydziału krajowego przez gremium nauczycielskie szczegółowy plan nankowy, który tworząc jednolitą logicznie obmyślaną całość, rozgranicza zarazem dokładnie pokrewne przedmioty a tem samem zapobiega temu, by nauczyciele, udzielający nauki w takich właśnie przedmiotach, nie wkraczali wzajemnie w dziedzinę swych wykładów.

Od zamierzonego utworzenia miejsca do zabaw na łączce do zakładu przytykającej — o czem w zesłorocznem sprawozdaniu obszernie zdano sprawę — Wydział krajowy odstąpił i dlatego żadnych w tym kierunku wniosków Wysokiemu Sejmowi nie przedkłada. Przy bliższem bowiem badaniu pokazało się, że koszta urządzenia ze względu na trudny teren i na znaczną ilość robót ziemnych, jakieby wykonać należało, doszłyby conajmniej do sumy 10.000 złr., a przypuściwszy nawet, że skarb państwa przyczyniłby się ze swej strony do tego wydatku połową kosztów, zawsze jeszcze pozostawałaby do pokrycia z funduszu krajowego kwota, której wysokość, zwłaszcza w odniesieniu do innych, pilniejszych i zaspokojenia czekających potrzeb wydawała się Wydziałowi krajowemu zbyt znaczną. A jedną z takich pilniejszych potrzeb, która w niedalekiej przyszłości uregulowaną być musi, a dla której załatwienia również pomocy skarbu państwa wezwać wypadnie, jest kwestya pomieszczenia trzech funkcjonaryuszy szkoły, którzy obecnie w wynajętych domkach na wsi mieszkają. Pominąwszy nawet nieproporcjonalnie wysoki, bo 900 złr. rocznie wynoszący czynsz, jaki fundusz krajowy z tych trzech domków opłaca, co przy stopie procentowej 5% równa się prowizji od kapitału 18.000 złr., największa trudność polega w tem, że właściciele tych realności nawet za ten czynsz nie chcą ich odnajmować i stanowczo oświadczają, że z ekspiracją kontraktów o odnowieniu umowy słyszeć nie chcą, gdyż domków tych potrzebują na własny użytek. W takiej sytuacji nie pozostanie prawdopodobnie nic innego, jak tylko przystąpić do budowy własnych domów, względnie jednego domu na 3 familie. Jednakowoż Wydział krajowy nie występuje jeszcze teraz przed Wysoki Sejm z wnioskami w tym kierunku, gdyż ma pewne dane po temu, że mu się może powiedzie kwestyę tę rozwiązać jeszcze w inny sposób bez angażowania funduszu krajowego do znacznego jednorazowego wydatku.

Co do składu grona nauczycielskiego, to ten w ciągu ubiegłego roku szkolnego nie uległ zmianie, jednakowoż już w bieżącym roku szkolnym prawie w chwili oddawania

niniejszego sprawozdania do druku doszła Wydział krajowy wiadomość, że długoletni docent weterynaryi w tej szkole profesor uniwersytetu Jagiellońskiego Dr. Walentowicz rozstał się z tym światem. Opróżnioną skutkiem tego posadę obsadzi Wydział krajowy, skoro otrzyma propozycję ze strony kuratoryi.

Natomiast zaszły zmiany w personalu administracyjnym. Ustąpił bowiem magazynier a zarazem pisarz w kancelaryi Dyrekcyi, Zadorecki, a umarł kasyer Eminowicz. Posadę kasyera obsadził Wydział krajowy dyetaryuszem swego oddziału rachunkowego, posady zaś magazyniera nie obsadzał, gdyż uznał, że z oddaniem restauracyi i pralni w przedsiębiorstwo, magazynier stał się zbędnym, upoważnił tylko Dyrektora, aby przyjął za stosownem wynagrodzeniem dyetaryusza do przepisywania i w ogóle do pomocy w czynnościach kancelaryjnych.

Przedkładając % w końcu sprawozdanie Dyrekcyi za ubiegły rok szkolny, w którym Dyrekcyja w ustępie „Kronika Zakładu“ (str. 7) zdaje szczegółowo sprawę o zwiedzaniu szkoły przez J. E. p. Ministra rolnictwa w dniu 13. czerwca, kończymy na tem rozdział o szkole a przechodzimy do omówienia czynności dotyczących folwarku.

F o l w a r k .

Ponad wyjaśnienia i szczegóły podane przy preliminarzu folwarcznym na rok przysły nie wiele, ma Wydział krajowy do dodania, gdyż uregulowane od dwóch lat gospodarstwo na tym skromnym co do rozmiarów obszarze, a prowadzone przytem w kierunku demonstracyi dla uczniów, nie przedstawia z roku na rok takich różnic, o którychby można było Wys. Sejmowi szczegółowo zdawać sprawę, zwłaszcza, że daty odnoszące się do stanu inwentarza, ilości i jakości zasiewów i zbiorów podane są przy końcu załączonego sprawozdania Dyrekcyi.

Tu jedynie podnosi jeszcze Wydział krajowy, że postanowił przystąpić do zdrenowania niektórych niżej położonych, a w mokre lata zabagnionych parcel. Niechcąc jednak zbyt wielkim wydatkiem obciążać jednorazowo budżetu folwarcznego, postanowił Wydział krajowy rozłożyć drenowanie na kilka lat, a w r. 1896 przeprowadzić je na parceli, zwanej stawisko, a położonej tuż obok zakładu przy drodze powiatowej. Wydatek z tego powodu przewidziany w kwocie 350 złr. wstawiony jest do nadzwyczajnych rozchodów folwarcznych.

Na podstawie powyższego wyводу Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o krajowej średniej szkole rolniczej i folwarku w Czernichowie.

**Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi
wraz z W. Ks. Krakowskiem.**

Lwów, dnia 13. listopada 1897.

Marszałek krajowy:

S. Badeni w. r.

Sprawozdawca :

Edward Jędrzejowicz w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej średniej szkoły rolniczej w Czernichowie za rok szkolny 1896|97.

W sprawozdaniach Dyrekcyi za ostatnie lata ubiegłe, podnoszono stale na tem miejscu brak szczegółowego planu naukowego i wykazywano niekorzystne następstwa wynikające ztąd dla prawidłowego toku nauki. Najdotkliwiej dawał się uczuwać brak przepisów normujących praktyczną część nauki gospodarstwa, która z biegiem lat nie dostrajała się do części teoretycznej, z prawdziwą stratą dla ogólnych wyników nauki. Temu najdotkliwшему brakowi zaradzono już wydaniem „Instrukcyi dla ćwiczeń praktycznych w krajowej średniej szkole rolniczej w Czernichowie“, wypracowanej przez Dyrektora szkoły przy współudziale profesorów fachowych, którą w całej jej osnowie zatwierdził Wysoki Wydział krajowy rozporządzeniem z d. 8 stycznia b. r. do l. 80871/96. Pomeniona instrukcyja poczęła obowiązywać od drugiego kursu bieżącego roku szkolnego, a jej stosowanie, chociaż dopiero przez krótki okres czasu, pozwala stwierdzić, że zamierzonemu celowi zupełnie odpowiada.

Szczegółowy plan nauki teoretycznej, który został zestawiony w jedną całość przez Dyrektora z poszczególnych projektów dla każdego przedmiotu, opracowanych przez udzielających je nauczycieli, został już przedłożony władzom przełożonym, i jest nadzieja na wprowadzenie go w życie z nadchodzącym rokiem szkolnym.

W ślad spodziewanego wprowadzenia szczegółowego planu naukowego, zajdzie potrzeba takich zmian trybu egzaminów i przepytывania uczniów w ciągu roku szkolnego, które z jednej strony zniewalałyby uczniów do pilniejszego i wytrwalszego oddawania się nauce, przy gruntowniejszem jej przyswajaniu, z drugiej strony umożliwiły władzom szkolnym dokładniejsze przekonywanie się o sposobie prowadzenia nauki, osiągniętych rezultatach i zdolności uczniów, łączenia poszczególnych nauk w jedną całość wiedzy gospodarskiej, wraz z umiejętnością użycia jej w przyszłym zawodzie. Projekt zmiany trybu egzaminów, jako uzupełnienie szczegółowego planu nauk zostanie przedłożony władzom zwierzchnim z początkiem nadchodzącego roku szkolnego.

Dyrekcya uważa za wskazane zaznaczyć na tem miejscu potrzebę wydania nowych przepisów, dokładnie określających wzajemny stosunek władz szkolnych, stosunek Dyrekcyi do Grona profesorów, obowiązki jednej i drugich, jak również potrzebę wydania nowych regulaminów porządku szkolnego i internatowego, któreby uwzględniły zmienione warunki tak przez sam rozwój szkoły jak i wynikiem skutkiem wybudowania internatu i bogatszego wyposażenia całego zakładu. Dyrektor rozpoznawszy cały ustrój zakładu, przez czas rocznego kierownictwa, poczytuje sobie za obowiązek przedłożyć w tym kierunku projekta do rozważenia władz przełożonych,

Grono nauczycielskie.

I. Członkowie kolegium nauczycielskiego.

1) Dyrektor: profesor Roman Bastgen, przewodniczący kolegium nauczycielskiego, kierownik szkoły, przełożony internatu i zakładów krajowych w Czernichowie, b. profesor szkół rolniczych w Dublanach, b. kierownik naukowy szkoły uprawy i wypr. lnu w Gródku, b. kierownik kraj. niższej szkoły rolniczej i kursu rolniczego dla nauczycieli szkół ludowych w Horodence, właściciel złotego krzyża zasługi z koroną etc. powołany został na posadę dekretem Wysokiego Wydziału krajowego z d. 10 lipca 1896 r. l. 35845 i objął takową w d. 20 sierpnia t. z.

2) Ksiądz Władysław Jelonek kapelan zakładu i katecheta, a zarazem docent nauki języka polskiego, zawiadowca biblioteki i czasopism, dozorujący internatu, udzielał nauki w pierwszym półroczu w 10, w drugim w 9 godzinach tygodniowo.

3) Profesor Ludwik Birkenmajer, doktor filozofii, nauczyciel matematyki i fizyki wraz z meteorologią i klimatologią, zawiadowca gabinetu fizycznego i miejscowej stacji meteorologicznej, docent fizyki matematycznej w Uniwersytecie Jagiellońskim, członek c. k. komisji fizyograficznej, członek korespondent Akademii Umiejętności w Krakowie, udzielał nauki w 11 godzinach tygodniowo.

4) Profesor Konrad Kuhl, nauczyciel budownictwa wiejskiego, rysunków, miernictwa, melioracji i mechaniki rolniczej, zawiadowca gabinetu budownictwa, miernictwa i mechaniki, były asystent c. k. szkoły politechnicznej i c. k. szkoły realnej we Lwowie, udzielał nauki w pierwszym półroczu w 11, w drugim w 13 godzinach tygodniowo.

5) Profesor Franciszek Stefczyk, doktor filozofii, nauczyciel języka niemieckiego, historii, geografii, statystyki rolniczej i ustaw agrarnych, kierownik praktycznych kursów handlowych w Czernichowie, udzielał nauki w pierwszym półroczu w 14, w drugim w 12 godzinach tygodniowo.

6) Profesor Mieczysław Piotrowski, nauczyciel anatomii z fizyologią zwierząt, oraz hodowli zwierząt domowych, zawiadowca zbiorów hodowlanego, zootomicznego, rybackiego i mleczarskiego, kierownik pracowni zootomicznej i mleczarskiej — celem poratowania zdrowia bawił przez przeciąg całego roku na urlopie — a zastępował go p. o. profesora Karol Malsburg, docent kraj. wyższej szkoły rolniczej w Dublanach, który udzielał nauki w pierwszym półroczu w 10, w drugim w 8 godzinach tygodniowo.

7) Profesor Mikołaj Wojciechowski, nauczyciel administracji i taksacji, wraz z rachunkowością, oraz ekonomii społecznej, b. kierownik niż. szkoły rolniczej w Kobiernikach, udzielał nauki w pierwszym półroczu w 6 godzinach, w drugim w 12 godzinach tygodniowo i prowadził praktykę administracyjną z uczniami roku 3.

8) Profesor Leon Nowakowski, doktor filozofii i Magister nauk przyrodzonych b. szkoły głównej warszawskiej, b. nauczyciel średnich szkół rządowych w Królestwie Polskiem, b. dyrektor szkoły technicznej w Lublinie, udzielał mineralogii, botaniki i zoologii w pierwszym półroczu w 10 godzinach, w drugim w 9 godzinach tygodniowo, zawiadywał zbiorami historii naturalnej i ogrodem botanicznym, oraz kierował pracownią roślinno-fizyologiczną i prowadził miejscową stację oceny nasion.

9) Profesor Jan Szczęsny Sikorski, b. asystent i zastępca nauczyciela rolnictwa w krajowej wyższej szkole rolniczej w Dublanach, udzielał nauki rolnictwa wraz z chemią rolną w 14 godzinach tygodniowo, zawiadywał zbiorem i pracownią rolniczą i polem doświadczalnym.

10) Profesor Kornel Radziewanowski, nauczyciel chemii ogólnej i technologii chemicznej, zawiadowca laboratorium chemicznego, członek Towarzystwa imienia Kopernika, udzielał nauki w pierwszym półroczu w 9, w drugim w 10 godzinach tygodniowo.

II. Docenci.

1) Andrzej Walentowicz, doktor wszech nauk lekarskich, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, prezes krakowskiego Towarzystwa lekarskiego, członek kilku Towarzystw naukowych, udzielał weterynarii, oraz kierował odnośnemi ćwiczeniami, w półroczu zimowem co drugi tydzień przez 3 godziny, w półroczu letniem po 3 godziny tygodniowo.

2) Stanisław Remin, nadleśniczy dóbr Krzeszowickich JW. hr. Andrzeja Potockiego, udzielał nauki encyklopedyi leśnictwa w 2 godzinach tygodniowo w półroczu letnim, a odnośnej praktyki w 1 godzinie tygodniowo.

3) Alojzy Rużyczka ogrodnik, b. kierownik miejscowej szkoły ogrodniczej, udzielał nauki ogrodnictwa, sadownictwa, jakoteż uprawy chmielu i wikliny koszykarskiej w 2 godzinach tygodniowo w ciągu jednego półroczu.

Instruktor do robót praktycznych oraz zarządca folwarku.

Władysław Ancuta, uczył wykonywania robót gospodarskich w okresie zimowym w 6 godzinach tygodniowo, w okresie robót letnich w 8 godzinach tygodniowo.

Prefekt internatu oraz nauczyciel gimnastyki.

Mieczysław Różański, b. nauczyciel kraj. niż. szkoły rolniczej w Kobiernicach, udzielał nauki gimnastyki w 3 godzinach tygodniowo, brał udział jako inspektor ochotniczej straży ogniowej złożonej z uczniów, przy wszystkich pożarach, przy których straż była czynną.

Kancelarya dyrekeji.

Dyrektor Roman Bastgen (jak wyżej).

Kasyer zakładu — po dzień 21 grudnia 1896 r. pełnił obowiązki śp. Stanisław Eminowicz, pensyonowany c. k. major ad honores — następnie Jan Terlikiewicz.

Sekretarz Dyrekeji: Bolesław Zadorecki po dzień 28 stycznia b. r., następnie posada nieobsadzona a w zastępstwie, w charakterze pisarza, egzaminowany organista Stanisław Cichoń.

Lekarz zakładowy.

Gustaw Malinowski, doktor wszech nauk lekarskich.

Lustracya zakładu.

W ciągu roku szkolnego 1896/97 odbyli następujący przedstawiciele zwierzchnich władz szkolnych lustracyę zakładu:

JEx. Minister rolnictwa hr. Ledebur, 13 czerwca 1897.

JEx. Marszałek krajowy Stanisław hr. Badeni, 13 czerwca 1897.

JW. Edward Jędrzejowicz, członek Wydziału krajowego, szef Dep. III, 27 i 28 września 1896 i 13 czerwca 1897.

JW. Władysław Struszkiewicz, Radca rządowy, Inspektor szkół rolniczych, 3go września 1896, 12 marca 1897 i 13 czerwca 1897.

JW. Dr. Antoni Górski, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, prezes kuratoryi szkół, 28 września 1896, 29 października 1896, 15 maja 1897, 13 i 26 czerwca 1897.

JW. Kazimierz Laskowski, radca dworu, członek kuratoryi, 13 czerwca 1897.

JW. Karol Czezc, poseł na Sejm krajowy, członek kuratoryi, 13 czerwca 1897.

Ważniejsze rozporządzenia władz.

W. Wydział krajowy rozporządzeniem z d. 5 września do l. 53662 unormował sprawę sprzedaży wikliny i oddał bezpośredni nadzór nad eksploatacyą wikla pp. prof. K. Kuhlowi i ogrod. A. Rużycze.

W. Wydział krajowy rozporządzeniem z d. 4 września do l. 48811 polecił funkcyjonym szkoły stemplować podania wnoszone do tejeż władzy.

W. Wydział krajowy delegował pismem z d. 10 października do l. 61832 nadinszyera p. Chrząszczewskiego z Krakowa do przedstawienia planu i sporządzenia kosztorysu zamiany łąki położonej przy budynku szkolnym i internatowym na park.

W. Wydział krajowy pismem z d. 18 października do l. 65.953 polecił wydać szczepy drzewek owocowych z tutejszej szkółki nauczycielowi wędrownemu rolnictwa p. Traczewskiemu, celem rozdania pomiędzy włościan pow. lwowskiego.

W. Wydział krajowy pismem z d. 16 października do l. 61.493 zatwierdził projekt umowy zawartej z p. Oborskim z Mielca o sprzedaż wikliny na wagę.

W. Wydział krajowy upoważnił Dyрекcyę pismem z d. 21 października do l. 59.146 do wymówienia dzierżawy kuźni i rozebrania tego budynku.

Św. Kuratorya pismem z d. 27 października do l. 84 przyjęła z uznaniem do wiadomości uchwałę kolegium w sprawie dozorowania uczniów przez nauczycieli w czasie przerw pomiędzy godzinami lekcji.

W. Wydział krajowy pismem z d. 24 października do l. 60.216 polecił wykarczowanie i sprzedanie szczepów szkółki drzew owocowych, która zajmowała część pola folwarcznego i pola doświadczalnego.

W. Wydział krajowy pismem z d. 28 października do l. 59.927 polecił projekt instrukcyi dla ćwiczeń praktycznych, wypracowany przez dyrektora przedłożyć Kuratoryi szkoły.

W. Wydział krajowy pismem z d. 2 listopada do l. 57.338 pozwolił na urządzenie przy kancelaryi Dyrekcyi pokoju gościnnego, a zarazem rozmownicy.

W. Wydział krajowy pismem z d. 6 listopada do l. 69.681 rozporządził wnoszenie petycyi do Wysokiego Sejmu przez funkcjonaryuszów szkoły, za pośrednictwem Wysokiego Wydziału krajowego.

Św. Kuratorya szkoły pismem z d. 20 listopada do l. 91 przypominała dawniejsze swe postanowienie co do zachowania ochotniczej straży ogniowej złożonej z uczniów i wezwała Dyрекcyę do przedłożenia projektu co do zmiany jej organizacji.

W. Wydział krajowy pismem z d. 8 stycznia 1897 do l. 80.871 zatwierdził projekt instrukcyi dla ćwiczeń praktycznych i polecił wprowadzić ją w życie z rozpocząć się mającym drugiem półroczem.

Św. Kuratorya pismem z d. 11 stycznia 1897 do l. 103 zarządziła w sprawie kwalifikacyjnych egzaminów prywatystów, przechowywania dziennika klasowego i postąpienia z uczniami spóźniającymi powrót z feryi świąt Bożego Narodzenia.

W. Wydział krajowy pismem z d. 13 stycznia 1897 do l. 544 polecił Dyрекcyi przedstawić wnioski w sprawie stołowania uczniów bez prowadzenia kuchni w własnym zarządzie.

W. Wydział krajowy pismem z d. 19 stycznia 1897 do l. 2110 zatwierdził sprzedaż karczmy nad Wisłą i upoważnił Dyрекcyę do wydzierżawienia nabywcy tej karczmy Bazarowi Kółka rolniczego w Czernichowie przewozu na Wisłę.

Św. Kuratorya pismem z d. 14 lutego 1897 do l. 110 zatwierdziła rozkład godzin nauki na półroczne letnie, w myśl propozycyi kolegium nauczycielskiego, na przedstawienie Dyrekcyi.

W. Wydział krajowy pismem z d. 22 lutego 1897 do l. 12.031 polecił kolegium nauczycielskiemu wziąć pod rozwagę wydanie podręczników dla nauki uczniów średnich szkół rolniczych, a Dyрекcyi przedstawić wnioski.

W. Wydział krajowy pismem z d. 23 lutego 1897 do l. 11.325 upoważnił Dyрекcyę do przykupu narzędzi ręcznych, potrzebnych uczniom do uprawiania się w wykonywaniu robót gospodarskich.

W. Wydział krajowy pismem z d. 26 lutego do l. 7.085 upoważnił Dyрекcyę do użycia kredytu 500 złr., przeznaczonego początkowo na urządzenie stawków, na urządzenie wzorów łąk sztucznych w miejscu dołów, pozostałych po wybraniu gliny na cegłę.

W. Wydział krajowy pismem do l. 11.792 unormował dopuszczanie uczniów do egzaminu wstępnego.

W. c. k. Ministerstwo rolnictwa pismem z d. 21 marca 1897 do l. 6.533 zażądało przedłożenia wykazu stanu szkoły po koniec marca.

W. c. k. Ministerstwo rolnictwa pismem z d. 23 marca 1897 do l. 4.862 zażądało dat utrzymania profesorów i funkcjonaryuszów szkoły dla użytku Styryjskiego Wydziału krajowego.

W. Wydział krajowy pismem z d. 9 kwietnia 1897 do l. 15.675 polecił w miejsce sekretarza dyrekcyi, a zarazem magazyniera, przyjąć pisarza za miesięcznym wynagrodzeniem do 30 złr.

W. Wydział krajowy pismem z d. 23 kwietnia 1897 do l. 16.363 określił warunki, pod jakimi zamierza wydać podręczniki do przedmiotów fachowych dla użytku uczniów śred. szkół rolniczych.

W. Wydział krajowy pismem z d. 10 maja 1897 do l. 17.727 polecił zawrzeć umowę z Bazarem Kółka rolniczego w Czernichowie o wiktowanie uczniów.

W. Wydział krajowy pismem z d. 25 maja 1897 do l. 31.733 zatwierdził zaprojektowany przez Dyрекcyę rozkład egzaminów rocznych i termin egzaminu głównego.

Św. Kuratorya szkoły przyjęła doniesienie o rozkładzie egzaminów rocznych i terminie egzaminu głównego do zatwierdzającej wiadomości.

W. Wydział krajowy pismem z d. 4 czerwca 1897 do l. 31.732 pozwolił na rozebranie kuźni i wyprowadzenie ogrodzeń przy domu mieszkalnym profesorów t. zw. Leśniczówce.

W. Wydział krajowy pismem z d. 10 czerwca 1897 do l. 35.111 polecił przedłożyć najpóźniej do końca czerwca projekt preliminarza budżetu szkoły i folwarku w Czernichowie na r. 1898.

P e r s o n a l i a .

W. Wydział krajowy pismem z d. 25 września 1897 do l. 59.926 udzielił prof. M. Piotrowskiemu 6-miesięcznego urlopu, celem poratowania zdrowia, a zastępstwo chorego poruczył docentowi p. K. Malsburgowi.

W. Wydział krajowy pismem z d. 4 stycznia 1897 do l. 81.691 zarządził zastępstwo chorego p. o. kasyera Eminowicza, przez swego dyetaryusza p. Jana Terlikiewicza.

W. Wydział krajowy przy piśmie z d. 13 stycznia 1897 do l. 76.886 zwrócił petycyę do W. Sejmu wniesionę przez Dra Gustawa Malinowskiego o stabilizacyę na posadzie lekarza zakładowego i portyera Jana Bobra o stabilizacyę na posadzie zajmowanej od lat 20.

W. Wydział krajowy pismem z d. 19 stycznia 1897 do l. 81.156 polecił wyplacać ogrodnikowi A. Różyccze drugi dodatek pięcioletni w kwocie rocznej 50 zhr.

W. Wydział krajowy pismem z d. 23 lutego 1897 do l. 10.392 odmówił rocznego urlopu prof. Dr. L. Birkenmajerowi, żadanego przez Akademię Umiejętności w Krakowie, z powodu trudności zastępstwa.

W. Wydział krajowy pismem z d. 26 lutego 1897 do l. 13.273 polecił zamknąć placę kasyera ś. p. Stanisława Eminowicza z dniem 28 lutego.

W. Wydział krajowy pismem z d. 2 kwietnia 1897 do l. 16.895 udzielił prof. Dr. L. Birkenmajerowi jednomiesięcznego urlopu.

W. Wydział krajowy pismem z d. 9 kwietnia 1897 do l. 20.973 udzielił prof. p. M. Piotrowskiemu, ze względu na jego stan zdrowia, urlopu po koniec roku szkolnego, a polecił docentowi p. K. Malsburgowi zastąpić go do tego czasu w pełnieniu obowiązków.

W. Wydział krajowy przyznał organiście Stanisławowi Ciwuniowi za pomoc kancelaryjną przez trzy miesiące 45 zhr. i pozwolił Dyrekcyi przyjąć go na pisarza z placą miesięczną po 25 zhr., płatną z dołu.

W. Wydział krajowy pismem z d. 25 maja 1897 do l. 30.848 zawiadomił Dyrekcyę o przyznaniu pięcioletnich dodatków do płacy pp. prof. K. Kuhlwi i M. Piotrowskiemu.

W. Wydział krajowy pismem z d. 25 maja 18 7 do l. 30.769 zamianował Jana Terlikiewicza prowizorycznym kasyerem a zarazem rachmistrzem i polecił mu prowadzenie magazynów.

Prace kolegium nauczycielskiego.

W roku sprawozdania odbyło kolegium nauczycielskie ogółem 19 posiedzeń.

Kolegium załatwiło zwyczajne sprawy szkolne t. j. miesięczne i roczną klasyfikacyę uczniów, rozkład nauk na półroczu zimowe i letnie oznaczenie terminów egzaminów półrocznych, rocznych i głównego, przedstawienie kandydatów na stypendya i uwolnienie od czesnego. Prócz tego zajęło się kolegium: ustanowieniem inspekyi szkolnej w czasie pauz pomiędzy godzinami lekcyi, przedstawieniem swego zapatrywania w spra-

wie kwalifikacyjnego egzaminu prywatystów, postanowieniem odnośnie do przechowania i użycia dzienników klasowych, postanowieniem środków zaradczych, mających zapobiedz spóźnianiu powrotu uczniów s feryi, wyrażeniem opinii o korporacji ochotniczej straży ogniowej złożonej z uczniów, wyborem czasopism, rozdziałem funduszu bibliotecznego na poszczególne katedry i rozdziałem administracyi biblioteki, wyrażeniem opinii w sprawie prowadzenia tygodniowych ksiąg klasyfikacyjnych, określeniem warunków, pod jakimi podjęliby się członkowie kolegium opracowania podręczników dla uczniów, zmianą dziennika klasowego i złączeniem go z księgą klasyfikacyjną dzienną przy usunięciu tygodnika klasyfikacyjnego — i sprawami dotyczącymi dyscypliny szkolnej.

Frekwencya uczniów.

(Daty dotyczące liczby uczniów, religii, pochodzenia, wieku, przygotowania naukowego przed wstąpieniem do Zakładu, egzaminów i pobieranych stypendyów).

1) Wpisano z początkiem roku szkolnego		
na rok I	33 uczniów
" II	17 "
" III	21 "
	razem	<u>71 uczniów</u>
Wpisano w 2 półroczu		1 ucznia
	w sumie	<u>72 uczniów</u>
2) Z tych było: a) religii rzymsko-katolickiej		71 uczniów
	b) wyznania helweckiego	1 "
3) Synami a) właścicieli dóbr ziemskich		42 "
	b) " mniej posiadł.	2 "
	c) dzierżawców	11 "
	d) oficjalistów prywatnych	10 "
	e) urzędników	7 "
4) Wiek uczniów nowo wpisanych		
16 lat	3 "
17 "	8 "
18 "	11 "
wyżej 18 lat.	5 "
repetentów	6 "
5) Z nowo wpisanych 27 uczniów ukończyli nauki przed wstąpieniem do zakładu:		
	a) prywatnego przygotowania	1 uczeń
	b) z 4 klasą gimnazyjalną	17 uczniów
	c) z 5 " "	6 "
	d) z 6 " "	3 "
6) Przyjęto na 1 rok na podstawie		
a) wstępnych egzaminów 1) nieposiadaj. niż. gimn.	1 "
	2) posiad. 4 kl. gim. zagr.	6 "
	3) posiad. 5 kl. gim. real.	3 "
b) przedłożonych świadectw		17 "
c) repetentów		6 "
7) Z wpisanych nie przyjechało do szkoły wskutek choroby:		
na rok 1	3 "
" 3	1 "
8) Wystąpiło w ciągu roku z roku I		2 "
9) Z pozostałych przystąpiło z końcem roku do egzaminów rocznych:		
na roku I	26 "
" II	16 "
" III	19 "

Ministerstwie rolnictwa Kopp i Radca rządowy, a zarazem Inspektor kultury krajowej i galicyjskich szkół rolniczych JW. Władysław Struszkiewicz. Wysokiego gościa przyjął w Czernichowie JEx. Marszałek krajowy hr. Stanisław Badeni Członek W. Wydziału krajowego i Szef Dep. III. JW. Edward Jędrzejowicz, Kuratora szkoły zebrana w komplecie, Dyrektor szkoły i kolegium nauczycielskie. Prócz wymienionych raczyli być obecni reprezentanci autonomicznej Władzy powiatowej krakowskiej i Towarzystwa rolniczego krakowskiego, a nadto kilka osób gości, wybitnych gospodarzy i przyjaciół szkoły czernichowskiej. JEx. p. Minister był na nabożeństwie w kaplicy zakładowej, a następnie zwiedzał szczegółowo internat, muzea szkolne, gospodarstwo folwarczne i t. d., podnosząc ofiarnością kraju za bogate wyposażenie szkoły w potrzebne środki naukowe i należał do ich wybór. JEx. informował się o całym urządzeniu i prowadzeniu szkoły i wyraził swe najzupełniejsze zadowolenie. Przybyłych gości podejmował śniadaniem W. Wydział krajowy.

Rok szkolny rozpoczął się w d. 1 września solennem nabożeństwem w kaplicy zakładowej, odprawionem przez miejscowego kapelana. W dwóch dniach następnych odbyły się w obecności dyrektora egzamina wstępne i poprawcze. Dyrektor zamianował gospodarzami klas: na roku 1. prof. Dra Leona Nowakowskiego, na roku 2. prof. Jana S. Sikorskiego, na roku 3. prof. Kornela Radziewanowskiego, — którzy dobrali sobie z grona uczniów t. zw. gospodarzy sal naukowych. Na polecenie Dyrektora zamianował Prefekt internatu z grona uczniów gospodarzy sal sypialnych, gospodarza sali gimnastycznej i gospodarza sali rekreacyjnej, a zarazem dowodzącego zabawami.

W niedziele i święta uroczyste słuchali uczniowie mszy św. w kaplicy zakładowej. Przed mszą św. miewał każdej niedzieli exhorty ks. kapelan. Rekolekcyje przed świętami Wielkanocnymi odprawił ks. Jackowski z T. J. W nabożeństwie brali zawsze udział Dyrektor, wszyscy profesorowie i funkcyonaryusze szkoły. Do spowiedzi i komunii św. przystępowali uczniowie dwa razy t. j. z początkiem roku szkolnego i po rekolekcyach przed św. Wielkiejnocy.

Uczniowie 1. i 2. roku przykładali się przez ciąg całego roku szkolnego wcale pilnie do nauki, chociaż podnieść należy, że zwyczajowa a naganna, bo wyęzająca pilność uczniów przed egzaminami nie dała się jeszcze w tym roku usunąć. Uczniowie tych dwóch lat przykładali się również pilnie do praktyki gospodarskiej, a ich zachowanie się w ogóle było zupełnie odpowiednie. Powiedzanego nie można odnieść do wszystkich uczniów roku 3. i kolegium nauczycielskie widziało się spowodowanem zrobić użytek z § 19 statutu szkoły i 7-iu uczniów roku 3. mało pilnych, zaniedbujących zajęcia praktyczne i wchodzących w kolizję z przepisami szkolnymi, reprobować za karę od egzaminu głównego na miesiące trzy.

W ciągu roku wydarzył się tylko jeden wypadek większego wykroczenia przeciw przepisom szkolnym, a to ze strony dwóch uczniów, którzy nie powrócili z Krakowa po odbytej wycieczce na wystawę czerwonego bydła polskiego w czasie oznaczonym, lecz dopiero dnia następnego. Jednego z nich relegowano za karę na rok, drugiego na trzy miesiące, jak to uwidoczono już w ustępie „Frekwencya uczniów“.

W ciągu roku urządziła młodzież: w d. 29 listopada tradycyjalny wieczorek muzyczny-deklamacyjny, z wyłącznym udziałem uczniów, poświęcony pamięci Adama Mickiewicza, — w adwencie jedno przedstawienie teatralne z wyłącznym udziałem uczniów na dochód gimnazjum polskiego w Cieszynie, — w czasie t. zw. małych ferij jeden wieczorek tańczący pod nadzorem ks. kapelana, o ile chory podówczas dyrektor nie mógł być obecnym, — w dzień świąt Zielonych majówkę w lesie szkolnym, do której przyczyniła się dyrekcya skromną kolacją. Dyrekcya poczuwa się do obowiązku podnieść na tem miejscu, że o ile uważa za swój obowiązek przynaglać uczniów do pilności i wdrażać do pracowitości, o tyle uważa również za konieczne przeprowadzenie takich w internacie urządzeń, któreby zapewniały młodzieży godziwą rozrywkę. Brak takich urządzeń odejmuje organom szkolnym jeden z najważniejszych środków wychowawczych, a młodzież popycha do t. zw. zabijania czasu, które jest demoralizującym. W tym kierunku brak wszystkiego, brak nawet obszerniejszego ogrodu, gdzieby młodzież mogła swobodnie się poruszać, co, przy należytem uposażeniu szkoły w innym kierunku, wnosić każe, że o tej ważnej dla wychowania młodzieży sprawie zapomniano, lub ją niedostatecznie oceniano. Dyrekcya podnosi również, że praktykowane dotychczas w Czernichowie zabawy uczniów kosztem ich pieniędzy kieszonkowych uważa w internacie za

niewłaściwe, a za jedynie wskazane urządzenie odpowiednich zabaw przez Dyrekcyę, kosztem wyznaczonych i z góry przez rodziców uczniów składanych opłat, które kwotę kilku guldenów rocznie przenosić nie powinny. Ferye z powodu świąt Bożego Narodzenia trwały od 21 grudnia do 10 stycznia. W dniu oznaczonym stawia się młodzież prawie w komplecie, gdyż z wyjątkiem pięciu spóźnionych o dni parę, którzy spóźnienie należyce usprawiedliwili. Ferye świąt Wielkiejnocy trwały od włącznie środy wielkiego tygodnia do włącznie wtorku po świątach; wyjeżdżali prawie wyłącznie tylko uczniowie z kraju i w terminie oznaczonym do szkoły przybyli.

Egzamina półroczne z fizjologii roślin, anatomii i fizjologii zwierząt, i ustaw agrarnych odbyły się w dniach 29 i 30 stycznia, w obecności Prezesa Kuratoryi i Dyrektora, — poczem nastąpiły trzydniowe ferye. Wynik tych egzaminów był zupełnie pomyslny, gdyż wszyscy uczniowie uzyskali stopnie przejściowe.

Egzamina roczne odbyły się na wszystkich trzech latach od 14 do 22 czerwca, a posiedzenie ogólnej klasyfikacji rocznej w dniu 23 czerwca.

W egzaminie z fizyki wziął udział delegat Kuratoryi Wny prof. Dr. Karliński z Krakowa — w egzaminach z budownictwa i melioracyi delegat Kuratoryi Nadinżynier Wydz. kraj. W. Chrząszczewski.

Rok szkolny został zamknięty uroczystem nabożeństwem w kaplicy zakładowej w d. 24 czerwca, poczem uczniom 1 i 2 roku rozdano świadectwa. Abiturycenci pozostali jeszcze trzy dni tak, że ostatecznie został rok szkolny zamknięty 27 czerwca.

Egzamin główny odbył się w dniach 25. i 26. czerwca. W Egzaminie tym wzięli udział: prezes kuratoryi, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego dr. Antoni Górski; członek kuratoryi i delegat Rządu, c. k. radca dworu Kazimierz Laskowski; prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego i dyrektor instytutu rolniczego dr. Emil Godlewski, jako delegat Wys. Wydziału krajowego i kuratoryi i prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego dr. Wierzeyski. Do egzaminu głównego dopuszczono 12 uczniów trzeciego roku. Wszyscy dopuszczeni egzamin złożyli, a mianowicie: Stefan Bączkowski, Stanisław Czerny-Schwarzenberg, Zygmunt Cieszewski, Jan Godlewski, Lucyan Gzowski, Bronisław Janczewski, Stanisław Kikinger, Jerzy Murzynowski, Adam Nowakowski, Henryk Poraziński, Stanisław Turowski (z odznaczeniem), Seweryn Waydowski.

W myśl §. 20. organizacyjnego szkoły — uczeń, który po zdaniu egzaminu głównego przebył rok jeden w obowiązkach gospodarskich na praktyce, otrzymuje świadectwo główne, t. zw. dyplom. Takie dyplomy w ciągu ubiegłego roku szkolnego otrzymali: Ludwik Zembrzusi, Edmund Wasilkowski, Zygmunt Szwojnicky, Bolesław Rogala Skalski, Jan Domaszewski, Edward Dąbrowski, Józef Donhaiser, Emil Buczwiński.

Podobnie jak i w latach zeszłych pośredniczyła Dyrekcyja przy umieszczeniu ukończonych uczniów na praktykę pospodarską po majątkach w kraju. Liczba zgłoszeń właścicieli dóbr, zwracających się o praktykantów, była znacznie większa od ilości poszukujących praktyki.

W końcu nadmienia się, że kolegium nauczycielskie zastanawiało się gruntownie w ciągu kilku posiedzeń nad sprawą ochotniczej straży ogniowej złożonej z uczniów, która jako korporacyja, stojąca w luźnym do dyrekcyi stosunku, istnieje przy szkole od dłuższego szeregu lat. Kolegium jednozgodnie oświadczyło się za zwinięciem tej straży w jej dzisiejszym ustroju. Zdanie kolegium w kwestyi dalszego istnienia i mowie będącej straży było podzielone — większość kolegium przedstawiła w swem motywowanem piśmie niewłaściwość powołania raz zwiniętej straży do życia, bez względu na sposób jej organizacji — mniejszość kolegium w takimże piśmie oświadczyła się za reorganizacją, zapewniającą zawisłość straży od Dyrekcyi. Przedkładając kuratoryi oba wnioski kolegium, zaleciła Dyrekcyja czasowe zawieszenie straży, wprowadzenie nauki pożarnictwa jako przedmiotu obowiązkowego, a w czasie właściwym sformowanie z uczniów 3-go roku straży szkolnej pod dowództwem prefekta, jako nauczyciela pożarnictwa, która to straż mogłaby ewentualnie uzyskać pozwolenie dyrekcyi na wyjazd do pożaru w razie wypadku ognia w Czernichowie lub w gminach należących do parafii tutejszej. Kuratoryja szkoły przychyłająca się do wniosku dyrekcyi, pismem z dnia 22. czerwca b. r. do l. 137, zasystowała tymczasowo działalność straży, a pismem z dnia 12. lipca b. r. do l. 146 poleciła Dyrekcyi przedstawienie wniosków dotyczących planu nauki pożarnictwa i nowego regu-

laminu dla tutejszej straży. W ten sposób sprawa pozornie drobna, lecz de facto dla porządku szkolnego i internatowego bardzo doniosła, znajduje się na drodze właściwego załatwienia.

Zbiory, muzea i laboratoria.

Zbiór geograficzny.

Zbiór geograficzny powiększył się w roku sprawozdania przykupnem: 12 zeszytów Petermann'a Mittheilungen aus Justus Perthes Geografischer Anstalt 1896/7. Kiepert'a: Ppisikalische Wandkarte von Mitteleuropa; — Lehmana: Kulturgeschichtliche Bilder ser. I. und III. w 8 obrazach.

Gabinet fizyki i stacya meteorologiczna.

Z przyczyn od dyrekcji niezależnych nie urządzono dotychczas salki pierwszej gabinetu fizykalnego odpowiednio potrzebom demonstracji nauki fizyki dla uczniów, i jak dawniej, tak i w roku sprawozdania, odbywały się demonstracje w salach wykładowych do tego celu nieurządzonych. Przyznana na gabinet dotacyę nie wydano, lecz zaoszczędzona, o ile Wys. Wydział krajowy na to pozwoli, posłuży wraz z dotacyą tegoroczną do pokrycia kosztów urządzenia w mowie będącej salki.

Stacya meteorologiczna kończy we wrześniu b. r. dwudziesty pierwszy rok swego nieprzerwanego istnienia i działalności. Rezultaty jej publikuje c. k. komisya fizyograficzna (krakowska) w swych sprawozdaniach, a jedną ich część także „Central-Anstalt für Metheorologie und Erd-Magnetismus w Wiedniu“. Inna ich część obserwacya na obu rejestrujących narzędziach: termografia i barografia, o czem wspomniano już w sprawozdaniu zeszłorocznem, spoczywają dotychczas w rękopisie. Należy jeszcze wspomnieć, że w spostrzeżeniach brało czynny udział kilku uczniów tutejszej szkoły, tudzież, że stacya rozporządza dziś dwunastoletniem materyałem fitofenologicznym t. j. spostrzeżeń pojawów w świecie roślinnym i zwierzęcym (listnienie, kwitnienie, dojrzewanie, opadanie liści itd. itd.)

Laboratorium chemii ogólnej i technologii.

W laboratorium chemii ogólnej pracowali uczniowie I. roku tak w pierwszym jak i drugim półroczu, pod bezpośrednim kierunkiem prof. Radziewanowskiego. W pierwszym półroczu odbywały się ćwiczenia po dwie, w drugim po cztery godziny tygodniowo. Początkowe zajęcia uczniów polegały na powtórzeniu reakcyi chemicznych ważniejszych soli nieorganicznych, demonstrowanych w toku wykładu, i na wykrywaniu pojedynczych zasad i kwasów. Przedmiotem dalszych ćwiczeń były jakościowe badania ciał złożonych, występujących w roli lub też w nawozach sztucznych.

W roku sprawozdania zakupiono do laboratoryów chemii ogólnej i technologii od Kahlbauma w Berlinie znaczną ilość przetworów chemicznych — a od Kachlera i Martiniego następujące przyrządy: lampę spirytusową Barthla, ciężarki do wag analitycznych, 4 termometry (jeden normalny), 2 aparaty destylacyjne, 2 rozdzielacze do płynów, 2 cylindry do mieszania płynów, zbiornik z blachy cynkowej do aparatu dla destylacyi wody, nadto uzupełniono zbiór potrzebnych rurek kauczukowych i szklanych, jakoteż naczyń szklanych i porcelanowych, używanych do ćwiczeń w laboratorium.

Z dotacyi na laboratorium chemii ogólnej prenumerowano czasopisma: „Chemisches Central-Blatt“ R. Arendta i „Berichte der Deutschen chemischen Gesellschaft“ — (ostatnie w części kosztem funduszu przeznaczanego na czasopisma w ogóle — w części zaś z dotacyi na laboratorium).

Laboratorium roślinno-fizyologiczne.

Prenumerowano „Botanische Zeitung“ i „Zeitschrift für Pflanzenkrankheiten“.

W złączonej z laboratorium roślinno-fizyologicznem stacyi oceny nasion zbadano ogółem 55 próbek nasion nadesłanych przez firmy kupieckie, Kółka rolnicze i okolicznych właścicieli ziemskich, dla oznaczenia w nich siły kiełkowania i zawartości kianianki.

Muzeum rolnicze.

W roku sprawozdania przeniesiono nareszcie zbiory rolnicze z ciasnego i ciemnego kurytarza do oddzielnej salki specjalnie dla nich przeznaczonych, uporządkowanej i odpowiednio urządzonej.

Z funduszków nadzwyczajnych sprawiono dwie nowe szafy, uporządkowano stare i rozłożono w nich okazy systematycznie tak, że posługiwanie się nimi przy wykładach jest ułatwione i uczniowie mogą z nich należycie korzystać. Teraz dopiero uwidoczniło się, że szkoła tutejsza jest i w kierunku zbiorów rolniczych zaopatrzona wcale obficie. Z ważniejszych nabytków należy podnieść zakupno szklanych słoików na nasiona i sprycę do rozpylania płynów tępiących grzybkę zarazy kartoflowej »Syphonia«.

Laboratorium rolnicze i chemii rolnej.

W roku sprawozdania przeniesiono również laboratorium rolnicze i chemii rolnej do odnowionego lokalu. W pierwszej obszernej sali umieszczono szafy z odczynnikami i przyrządami służącymi bądź do demonstracji, bądź do ćwiczeń z uczniami. Sala ta jest właściwym laboratorium zarówno dla uczniów jak i dla profesora, a jakkolwiek nie posiada jeszcze ani dygestoryum, ani wodociągów i zlewu, to przecież cieszyć się należy nadzieją, że najkonieczniejsze w niedalekim czasie uskutecznione zostanie. W tejże sali umieszczono duże stoły, przy których uczniowie roku III. ćwiczą się w oznaczaniu roślin użytecznych i chwastów, w oznaczaniu chorób i szkodników roślinnych, w oznaczaniu nasion, w bonitacji siana i innych pasz.

W małym pokoiku leżącym za pokojem zbiorów rolniczych, prowadzi się rozbiory chemiczne dla oznaczeń kwasu fosforowego, — za nim leżący czwarty i ostatni pokój lokalu, zawiadywanego przez profesora rolnictwa, jest jego pracownią i tutaj ustawiono potrzebne wagi.

Pole doświadczalne.

Z wiosną b. r. oddano całą przestrzeń wyznaczoną na pole doświadczalne jego kierownikowi profesorowi rolnictwa, po usunięciu reszty szczepów z byłej szkółki owocowej. Po ogrodzeniu pola założono na niem 46 nowych poletek, przyczem wypadło 10 skrawków, mierzących od 25 do 75 m². Dyrekcyja poczuwa się do obowiązku zaznaczyć na tem miejscu, że wybór miejsca na pole doświadczalne był możliwie najniezszczęśliwszy. Powierzchnia przestrzeni jest najzupełniej wichrowata i ztąd nietylko na różnych, ale nawet na tych samych poletkach w różnych ich miejscach najróżniejszy stan wilgoci i ciepła — pole w środku wypukłe posiada wystawności do wszystkich stron świata — grunt dawniej Wisłą zalewany, naniesiony, wykazuje oniemal na każdym m. wybitną różnicę składu i różną głębokość, a nareszcie służąc przez szereg lat jako szkółka drzew owocowych, był w różnych miejscach regolowany, najrozmaiciej uprawiany i nawożony tak, że może służyć do bardzo różnych celów, ale żadną miarą do prowadzenia jakichkolwiek doświadczeń, któreby posiadać mogły cież wartości naukowej i praktycznej. W obec już dokonanego urządzenia, należałoby to pole użyć jako pole okazowe do produkcji mniej znanych gatunków i odmian roślin użytecznych, jako miejsce aklimatyzacyjne — a nareszcie z bardzo dobrym skutkiem wychowawczym przyszłych gospodarzy, jako miejsce rozdzielone pomiędzy uczniów z lat wyższych, gdzieby oni wprawiali się własnoręcznie w prowadzeniu doświadczeń pod kierunkiem profesora. Na pole doświadczalne w ścisłym tego słowa znaczeniu, bez jakiego średnia szkoła rolnicza obywać się nie powinna, należałoby bądź wydzielić kawałek pola z ostatniej parceli folwarcznej t. zw. Łazów, bądź lepiej wykupić 2 htr. z odwiecznego piaszczystego pastwiska, położonego tuż za polami szkolnymi, należącego do gminy Kłokoczyn, a posiadającego na pole doświadczalne wszelkie warunki.

Zbiór hodowlany.

Zbiór hodowlany został wzbogacony: biblioteką podręczną, zawierającą przeszło 60 tomów dzieł fachowych i pomocniczych, tabelami ściennymi i zootomicznymi M. Wilckensa, atlasem hippologicznym Volkera i chromotypami produktów szerszych dr. Schmidta, mapą ścienną Europy i mapą sztabu generalnego (1 : 200.000) Galicyi, modelem stawu

pstrągowego i wylęgarni, 4 kośćcami ryb krajowych, modelami oka i macicy dra Alroux, zbiorem 60 okazów skoncentrowanych środków pokarmowych dra Weinzierla.

Bacząc na trudność przenoszenia środków naukowych tego działu z muzeum hodowlanego w parterze, do odlegle położonych sal wykładowych na pierwszym piętrze — i na niebezpieczeństwo popsucia tem przenoszeniem drogich środków demonstracyjnych, urządzono jedną salkę (z trzech ubikacji należących do t. zw. muzeum hodowlanego i mleczarskiego) jako wykładową. Salkę tę zaopatriono w katedrę, tablicę, 6 stołów i 21 krzeseł dla uczniów, w jeden stół pod środki demonstracyjne, a ściany przybrano 24 obrazami większymi i 18 mniejszymi do oryginalnych akwarel Clementa „głowy typowe różnych ras zwierząt domowych“, polichronicznymi publikacjami Ministerstwa rolnictwa p. t. „Die Rinderrassen der österreich-Alpenländer“, i tabelami zootechnicznymi prof. M. Wilckensa, które tym celem naciągnięto na płótno i zaopatriono listewkami.

Drugi pokój, będący pracownią profesora hodowli, zaopatriono w termostat z przyrządem elektro-mechanicznym do celów bakteryologicznych — nadto sprawiono do tego pokoju niezbędny stół, fotel, sofę i dwie szafy, a cztery szafy stare odnowiono.

Zbiór mleczarski.

Zbiór mleczarski znajduje pomieszczenie w trzecim pokoju należącym do t. zw. muzeum hodowlanego, który jest zarazem pracownią mleczarską. W roku sprawozdania dano tutaj posadzkę cementową i ustawiono starą, mocno zużytą, żelazną kuchenkę — niezbędnem byłoby dla tej pracowni ustawienie kuchni angielskiej i dygestoryum, oraz urządzenie wodociągu i zlewu. Koszt takiego urządzenia wynosiłby około 300 złr., lecz Dyrekcya uważała za wskazane wyrzec się ze względów oszczędności wstawienia tej kwoty jako wydatku nadzwyczajnego do projektu preliminarza budżetu na rok przyszły. Do dezcyderatów tej pracowni należałoby: uzupełnienie laboratorium bakteryologicznego odpowiedniami przyrządami do sterylizowania i sprawienie mikroskopu z immerzyą.

Zbiór mleczarski pomnożono przykupnem: podręcznego laboratorium chemicznego z odczynnikami i przyrządami do doświadczeń mleczarskich, wagą mleczarską sprężynową, centryfugą mleczarską systemu Melotte'a, termostatem z przyrządem elektro-mechanicznym dla celów bakteryologicznych (systemu Rohrbeck'a z Wiednia, zapłacony częściowo).

W pracowni mleczarskiej wykonał p. o. prof. p. Malsburg szereg analiz mleka, będących uzupełnieniem doświadczeń naukowych nad działaniem emulzyi tłuszczowej, jako środka pokarmowego, na ilość udoju i jakość mleka — a rezultaty tego doświadczenia (trwającego od 27. listopada do 4. kwietnia) zostały ogłoszone w „Przeglądzie mleczarskim“ z d. 1. maja br.

Celem umożliwienia należytego prowadzenia tanich doświadczeń, byłoby pożądanem, aby odosobniona stajenka, w której mieści się obecnie kilka sztuk owiec (baran i dwie matki z jagniętami), została przedzielona tak, ażeby uzyskać stajenkę dla bydła, która odpowiednio urządzona służyłaby wyłącznie celom doświadczeń hodowlanych. Koszt takiej adaptacji nie przekroczyłby wydatku 30 złr. W obecnych warunkach urządzić stajennych jest prowadzenie doświadczeń znacznie utrudnione, a wielu zupełnie niemożliwe.

Zbiór weterynaryjny

został umieszczony w osobnej na ten cel przeznaczonej ubikacji i pozostawał pod bezpośrednim nadzorem dwóch uczniów roku trzeciego, a pod odpowiedzialnością docenta weterynaryi. Ponieważ opieka uczniów nad tym zbiorem okazała pewne niedostatki, postanowiła Dyrekcya z nadchodzącym rokiem szkolnym wcielić ten zbiór do zbioru hodowlanego, i oddać go pod bezpośredni nadzór profesora hodowli. Przez to zarządzenie zostanie usunięta dotychczasowa praktyka w Czernichowie, leczenia zwierząt przez owych dwóch uczniów, którzy mieli nadzór nad apteczką weterynaryjną i składem narzędzi chirurgicznych, zapewne ze szkodą dla ich ambicji weterynaryjnych, lecz niezawodnie z korzyścią dla czworonogich pacjentów, którym to leczenie przypadło w udziale.

Zbiór weterynaryjny zaopatriono w znaczniejszą ilość środków leczniczych w rozpylacz i serengę dla bydła.

Zbiór narzędzi i maszyn rolniczych.

Zbiór narzędzi i maszyn rolniczych zaopatrzono we wszystkie narzędzia ręczne potrzebne dla uczniów do wyuczenia ich ręcznych robót gospodarskich t. j. w łopaty, motyki, sierpy, kosy, cepy, widły, a te z każdej kategorii po sztuk 30, — a nadto przykupiono: 1) pług ramowy R. Sacka L. 71, 9u, z dwoma ustrojami, z podskibnikiem, z siewnikiem do końskiego zębu, z komulatorem podwójno-sprężynowym i z okrągłym trzusem. 2) Brony Sacka z ustawialnymi broniakami. 3) Pług ramowy Eberhardta z Ulm «Succurs». 4) Jednoskibowy pług ramowy Bertramma. Część funduszu użyto na zapłacenie reszty należności za modele narzędzi rolniczych, wzięte od Grossa z Hohenheimu w roku 1895.

Biblioteka i czasopisma.

W ciągu roku szkolnego 1896/97 przybyło do biblioteki 144 dzieł w 165 tomach i 8 atlasów.

Do działu	I.	(Teologia) zakupiono 3 dzieła.
"	III.	(Język literatura i sztuka) zakup 5 dzieł w 6 tomach.
"	IV.	(Beletrystyka) zakup 25 dzieł w 38 tomach.
"	V.	(Historia powszechna i polska) przybyło 7 dzieł w 8 tomach. z tych 1-o dzieło otrzymała biblioteka w darze od Akademii Umiejętności, resztę zakupiono.
"	VI.	(Geografia) zakupiono 1 dzieło.
"	VII.	(Matematyka) otrzymała biblioteka 2 dzieła od prof. dra Birkenmayera.
"	VIII.	(Nauki przyrodnicze) przybyło dzieł 21, w 23 tomach, z tych w darze od prof. Radziewanowskiego 1 dzieło, resztę zakupiono.
"	IX.	(Gospodarstwo wiejskie) przybyło 51 dzieł w 53 tomach; z tych w darze od Wys. Wydziału krajowego 3 dzieła, od p. o. prof. Malsburga 1 dzieło — resztę zakupiono.
"	XI.	(Weterynarya) zakupiono 3 dzieła.
"	XII.	(Inżynierya) " 1 dzieło.
"	XIII.	(Ekonomia społeczna, statystyka i prawo) zakupiono 5 dzieł w 6 tomach.
"	XIV.	(Podręczniki) kupiono 2 dzieła.
"	XV.	(Wydawnictwa peryodyczne). Przybyło w darze od Akademii Umiejętności 14 dzieł, od Wys. c. k. Ministerstwa rolnictwa trzy dzieła, od Wys. Wydziału krajowego 1 dzieło, od Wgo dyrektora Bastgena 1 dzieło — razem dzieł 19.
"	XIX.	(Atlasy) przybyło 8 wydawnictw, z tego 2 z daru Akademii Umiejętności w Krakowie, 6 zakupionych.

Na ręce kasyera zakładu złożyli nowowstępujący uczniowie 20 złr., za które zakupił bibliotekarz 12 dzieł do działu beletrystyki.

Liczba ogólna wszystkich dzieł zapisanych w inwentarzu biblioteki szkolnej 2472 dzieł, a tomów przeszło trzy tysiące.

W roku sprawozdania były prenumerowane następujące czasopisma: „Czas“, „Ate-neum“, „Przewodnik bibliograficzny“, „Rolnik“, „Rolnik szląski“, „Ziemianin“, „Journal d'Agriculture pratique“, „Land und Forstw. Unterrichtszeitung“, „Ladw. Jahrbücher“, „Wiener Landw. Zeitung“, „Deutsche Landw. Presse“, „Botanisches Zentralblatt“, „Naturwissenschaftliche Rundschau“, „Zeitschrift für Meteorologie“, „Stein der Weisen“.

Książki i czasopisma wypożyczano uczniom raz w tygodniu od 10. do 12. godziny rano w niedzielę. Dla profesorów była otwarta czytelnia czasopism codziennie od godziny 8. rano do późnego wieczora, a dzięki uprzejmości bibliotekarza i książki mogli pp. profesorowie wypożyczać w każdej godzinie każdego dnia w tygodniu.

Wycieczki naukowe.

W roku sprawozdania była do dyspozycji na wycieczki kwota 396.14 z budżetu roku 1896 i kwota 500 zł. z budżetu roku bieżącego — z tychże wydano razem 820 zł. Tym kosztem podjęto następujące wycieczki naukowe:

1. W czasie od 5 do 9 października 1896, pod przewodnictwem profesorów Wojciechowskiego, Sikorskiego i Malsburga wyjeżdżali uczniowie III roku do Zarszyna, Czudca, Wiśniowej i Rzeszowa celem oglądania gospodarstw Wpanów Kazimierza Wiktora w Zarszynie, Józefa Wiktora w Czudcu, Józefa hr. Mycielskiego w Wiśniowie i mleczarni parowej p. Wilkensa w Rzeszowie.

2. Pod przewodnictwem profesorów Wojciechowskiego i Sikorskiego wyjeżdżali uczniowie roku III do Nowej wsi, celem uczestniczenia w próbnym kopaniu różnych odmian ziemniaków wychodowanych z nasienia przez znanego producenta Wgo H. Dołkowskiego.

3. W listopadzie r. 1896 wyjeżdżali uczniowie roku III pod przewodnictwem profesorów Sikorskiego, Radziewanowskiego i Malsburga do Osieka, własności Wgo Rudzińskiego i Kobiernic, do tamtejszej niższej szkoły rolniczej. Głównym przedmiotem demonstracyjnym były: stawowe gospodarstwo rybne, stajnie, obory i chlewnie, i nadto zakłady przemysłowe w Osieku.

4. W lutym 1897 jeździli uczniowie III roku pod przewodnictwem p. o. prof. Malsburga do Kleczy górnej dla zwiedzenia tamtejszej żrebięcarni rządowej.

5. W marcu 1897 pod przewodnictwem prof. Wojciechowskiego i instruk. Ancuty jeździli uczniowie III roku na jarmark bydła i koni do Wadowic.

6. W maju 1897 jeździli uczniowie III roku pod przewodnictwem prof. Radziewanowskiego do Czechowic na Szląsku austr. własności Wgo Zipsera, celem oglądnięcia wzorowej gorzelnii, będącej podówczas w ruchu.

7. Pod przewodnictwem prof. Kuhla i Sikorskiego wyjeżdżali uczniowie II roku na targ i wystawę machin gospodarskich i narzędzi rolniczych do Wiednia. Ta dalsza, z większym kosztem połączona, a dla uczniów II roku podjęta wycieczka, wymaga parę słów wyjaśnienia. Wycieczkę podjęto z uczniami roku II. mając dwa cele na względzie t. j. cel naukowy i pedagogiczny. Naukowy, o ile szło o demonstrację i utrwalenie wiadomości wyniesionych z teoretycznego a właśnie ukończonego kursu nauki o narzędziach i maszynach rolniczych, — pedagogiczny, o ile szło o wynagrodzenie uczniom pomienionego roku niezwyklej pilności w naukach, a nadto wzorowego zachowania, jakim się wyszczególnili, pomimo że nie mieli właściwego wzoru w uczniach roku III. JEx. p. Minister rolnictwa w mowie skierowanej do profesorów prowadzących wycieczkę, podniósł zasługę władz szkolnych, które dały młodzieży sposobność korzystania z nader obficie zgromadzonych okazów wystawowych i z prób, jakim poddawano wystawione maszyny i narzędzia gospodarskie, które były wysoce ciekawe i pouczające. O przeprowadzonych próbach i ich rezultatach złożą pp. profesorowie sprawozdanie, które będzie pomieszczone w krajowych pismach gospodarskich.

8. W czerwcu 1897 pod przewodnictwem prof. Malsburga i Radziewanowskiego wyjeżdżali uczniowie roku II i III do Krakowa celem zwiedzenia wystawy czerwonego bydła krajowego i browaru braci Johnów.

Prace naukowe.

Dyrektor Roman Bastgen opracował i przygotował do druku „Część ogólna nauki rolnictwa“ dla użytku niższych szkół rolniczych.

Prof. Dr. Ludwik Birkenmajer z polecenia Akademii Umiejętności krakowskiej, zajmował się przygotowaniem wydawnictwa dzieł Kopernika i zebraniem dat do napisania się mającego życiorysu.

P. o. prof. Malsburg ogłosił drukiem „O pochodzeniu drobiu i jego hodowli w dawnej Polsce“, — szereg artykułów w Rolniku pod zbiorowym tytułem „Z dziedziny hodowli krajowej“ i drobniejsze prace w Przeglądzie mleczarskim i Oesterr. Molkerer-Zeitung.

Sprawozdanie roczne lekarza zakładowego.

Rok ubiegły pod względem zdrowia młodzieży zalicza się do pomyślnych, gdyż poważniejsze wypadki chorób ograniczały się do pogorszenia już wątłego zdrowia lub zaostrzenia chronicznych chorób wychowalców. Wprawdzie statystyka roczna wykazuje ogromną liczbę zgłaszających się chorych, bo dochodzącą do 445, lecz suma dni chorób

wynosi 900, co stwierdza, że pojedyncze choroby trwały przeciętnie 2 dni. Wysoką cyfrę schorzeń usprawiedliwia nieunikniona okoliczność w internatach, że częstokroć zdanie lekarza co do zdrowia nie jest w zgodzie ze zapatrywaniem rzekomo chorego ucznia tak, że często zmienić potrzeba było poradę lekarską na pedagogiczną.

Zwykłymi wypadkami schorzeń były zaburzenia narządu oddechowego, jako wynik zbyt nieogłdnego narażania się na zmiany atmosferyczne. Do zmniejszenia ilości wypadków katarów płucnych przyczyniłoby się niezawodnie przełożenie rur centralnego ogrzania. Obecnie bowiem przebiegają w salach sypialnych rury ogrzewające wzdłuż ścian tuż za głowami śpiących, przez co temperatura ranna w sąsiedztwie głowy jest nieprawidłowo wysoka w stosunku do ogólnej ciepłoty sypialni, a szczególnie w stosunku do nieogrzewanych korytarzy; zwykle więc wstanie z łóżka wystarcza w tych warunkach do narażenia się na nieżyt nosa i krtani. Zarządzić możnaby temu jedynie przez zmianę obecnego prowadzenia rur grzejących i przez ustawienie ogrzewalników żebrowych pod oknami sypialni, jak to zresztą jest zastosowane w innych ubikacjach szkolnych.

Wielką niedogodnością w utrzymaniu czystości skóry, a temsamem wogóle zdrowia, stanowi brak łaźni. Uczeń musi się obywać bez kąpieli przez całą zimę, a następnie często sobie szkodzi przedwczesną kąpielą w Wiśle. Urządzenie chociażby tylko nałrysków letnich jest rzeczą konieczną, ażeby jako tako odpowiedzieć wymogom higieny. Stała dotacja roczna 30 złr. na infirmerię wystarcza zaledwie na dopełnienie podręcznych przyborów lekarskich, i niepodobna z niej zaoszczędzić na pokrycie wydatków kąpieli wannowych.

Ogród warzywny, pomologiczny, plantacja wikliny i chmielnik.

Ogród warzywny.

Warzywa wyprodukowane w inspektach i na gruncie, sprzedano w przeważnej części kuchni zakładowej, w mniejszej postronny. Za warzywa pobrano ogółem 450 złr. Ażeby podnieść produktywność tego ogrodu, należałoby go osuszyć, częściowo przez zdrenowanie, częściowo przez wyprowadzenie rowu otwartego wzdłuż ogrodu ku rzece młynówce.

Ogród pomologiczny.

Ogród pomologiczny dał dochodu 559 złr. 44 ct., głównie sprzedaż szczepów, w małej części owoców. Szkółkę drzew owocowych ograniczono w tym roku do b. małej przestrzni, usuwając ją z obszaru oddanego na pole doświadczalne i z obszaru zajętego do folwarku. Wybrane szczepy oddano częściowo do dyspozycji Wysokiego Wydziału krajowego, który polecił je rozdać właścianom powiatu lwowskiego za pośrednictwem węd. nauczyciela rolnictwa p. Traczewskiego, częścią sprzedano Towarzystwom rolniczym i osobom prywatnym. Tutaj podnieść należy uznanie ze strony Przemysłańskiego oddziału c. k. Towarzystwa gospodarskiego galicyjskiego, które pismem z d. 10 kwietnia b. r. do l. 20 donosi, że „na pełnym zebraniu tego Oddziału uchwalono nie tylko przesłać podziękowanie za odebrane szczepy grusz i jabłoni, ale oddać zarazem wysokie uznanie zakładowi pomologicznemu za tak wzorowe wyprodukowanie bardzo pięknych okazów“. Pochlebne to uznanie jest skierowane do kierownika ogrodu pomologicznego p. Alojzego Rużyczki, który pracuje przy ogrodach w Czernichowie przeszło lat 20.

Podwórze szkolne.

Na podwórzu szkolnem założono nowy duży gazon, złożony ze 400 sztuk różnych drzewek i krzewów ozdobnych, zakupiono nasienie traw do obsiewu trawników i przeprowadzono drogę dojazdową do magazynu sikawek i przyborów strażackich.

Plantacja wikliny.

W eksploatacji wikła zaszła bardzo korzystna zmiana. Zamiast dotychczas praktykowanego wydzierżawiania całej plantacji wikliny za roczną sumę ryczałtową, sprze-

daje się przecie na wagę stałemu odbiorcy Wmu Oborskiemu z Mielca. P. Oborski jest obowiązany wyciąć wiklinę przed czasem pędzenia soków, a przy troskliwym zachowaniu tego punktu umowy jest niepłonna nadzieja na zwiększenie się wydajności plantacji. Dochód z wikliny wynosił w tym roku 2264 złr.

Chmielnik.

Wskutek niezwykle mokrego lata był zbiór chmielu bardzo lichej. Zebrano tylko 83 kgr. chmielu, który sprzedano browarowi w Okocimie za 66 złr. 40 ct. Po 18 letnim trwaniu chmielarni, na tem samym miejscu, nie ma nadziei na odpowiednie zwiększenie się plonów i zachodzi konieczność przeniesienia chmielarni, której utrzymanie nakazują względy naukowe, co przewidziano przedłożonym projektem preliminarza budżetu na r. 1898.

Budynki.

Wybudowaniem t. z. „nowego domu“, obejmującego dwa mieszkania, i wyrestaurowaniem mieszkania dyrektorskiego w starym gmachu szkolnym, uczyniono zadosyć potrzeby należytego pomieszczenia wszystkich profesorów. Sprawa pomieszkań dla reszty funkcyjaryuszów szkolnych, tj. lekarza, nauczyciela-instruktora i kasyera, czeka jeszcze załatwienia. Pomienieni zajmują dotychczas mieszkania wynajęte na wsi, które są wprawdzie bardzo drogie, lecz w każdym kierunku nieodpowiednie. Oszczędność jest tutaj niezawodnie nakazana, a dałaby się osiągnąć przez wybudowanie odpowiedniego domu na gruncie zakładowym. Procent wraz z amortyzacją, takiego nakładu będzie niższym od corocznie opłacanego czynszu wraz z wydatkami na drobne naprawy i ulepszenia, których stare wynajęte budynki ciągle wymagają.

Sprawozdanie z folwarku Czernichowskiego za rok 1896.

W roku 1896 zebrano następującą liczbę plonów:

Pszonicy w ziarnie	23·94 q
Żyta	73·15 „
Jęczmienia	34·94 „
Owsa	104·84 „
Grochu	5·06 „
Kartofli	159·25 „
Buraków pastewnych korzeń	310·00 „
Marchwi	15·00 „
Siana, koniczu i mięszanki	431·00 „
Końskiego zębu kiszzonego	432·00 „
Pasz różnych zielonych	750·00 „

Zebrane produkta zużyto w części na potrzeby folwarku — jak siew, ordynarya, karma dla inwentarza, — w części sprzedano. Własnej produkcji owies, siano i konicz pokryły potrzebę karmy inwentarza tak, że z tych ziemiopłodów nic w tym roku nie przykupiono.

Zestawienie obory bydła czerwonej rasy polskiej, po usunięciu rasy Simmenthal'erów, jest prawie na ukończeniu. Dwie krów i dwie jałówki kupiono na wystawie czerwonego bydła w Rymanowie od Wgo Ostaszewskiego, — dwie typowe krowy i jedną jałówkę na targu w Wadowicach, jedną krowę od włościanina z Czernichówka.

Stan obory w dniu 1 lipca 1896 wynosił	12 sztuk
dokupiono	9 „
z ocielenia	12 „
W przychodzie	33 „
sprzedano	8 „
zginęła	1 „
w rozchodzie	9 „
wobec przychodu	33 „

pozostało z d. 1 lipca 1897 24 sztuk

a to buhaj 1, krów starszych 14, jałówek starszych 3, cieląt 6.

Z krów sprzedać jeszcze należy 2 sztuki targówki, których miejsce zajmują dwie jałówki będące na ocieleniu, tak, że przez zakupno dwóch jeszcze krów czerwonej rasy polskiej, zostanie uzupełniona obora do ilości sztuk, oznaczonej pismem W. Wydziału krajowego z d. 8 stycznia do l. 73915.

Stan fornalki wynosił z dniem 1 lipca 1896 koni sztuk 6. Z tych jednego dychawicznego sprzedano, wobec czego pozostało pięć koni, a pomiędzy tymi dwa, które dla wieku i zużycia także sprzedać należy. Ze względów naukowych byłoby wskazaniem utrzymywanie na folwarku jednej pary wołów, które użyto by w okresie letnim do roboty, a następnie postawiono na opas. Stan koni potrzebaby przecież utrzymać niezmiennym. Jedna para bywa wynajmowana na furmanki dla użytku funkcjonaryuszów (dochód ztąd uzyskiwany pokrywa wydatek utrzymania), a folwark potrzebuje mieć stale do dyspozycji cztery konie, gdyż inaczej cierpi załatwianie tych robót, które poczwórnego zaprzęgu wymagają.

Stan owiec z dniem 1 lipca wynosił	5 sztuk
z wykocenia	5 „
dokupiono	1 „
w przychodzie	11 „
sprzedano	2 „
zginęło na motylicę	3 „
w rozchodzie	5 „
wobec przychodu	11 „
pozostało z d. 1 lipca 1897	6 „

Hodowla owiec w Czernichowie jest dla najróżnorodniejszych powodów niewłaściwa, lecz musi być w szczupłych rozmiarach prowadzona, ze względu na naukowy cel folwarku.

Las.

W roku sprawozdania wykonano dalsze zalesienie parcel piaskowych, należących do lasu, z którego, odpowiednio do przepisanych planów wyrębu, sprzedano nieco materiału budulcowego, drzewa opałowego i trzebieżowego.

Czernichów 8 sierpnia 1897.

Dyrektor:

Prof. Roman Bastgen w. r.

